

Sosiaali- ja terveysministeriölle
Viite: VN/8063/2025

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain sekä terveydenhuoltolain 54 ja 57 § muuttamisesta

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia sekä terveydenhuoltolain 54 ja 57 §:ää.

Arene tarkastelee esitystä ammattikorkeakoulujen koulutus-, TKI- ja työelämätehtävän sekä sosiaali- ja terveydenhuollon osaajatarpeiden näkökulmasta. Arene ei ota lausunnossaan yleistä kantaa julkisen ja yksityisen palvelutuotannon väliseen työnjakoon, vaan arvioi, miten sääntelymuutokset vaikuttavat sote-alan osaajapohjaan, opiskelijoiden harjoitteluun, jatkuvaan oppimiseen, hyvinvointialueyhteistyöhön, hoitotyön johtamiseen ja palvelujärjestelmän uudistamiseen.

Lausunnon ydinkohdat:

- Arene pitää perusteltuna, että hyvinvointialueiden palvelujen järjestämistä koskevaa sääntelyä arvioidaan palvelujen saatavuuden, vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden näkökulmasta. Joustavoittaminen ei kuitenkaan saa heikentää hyvinvointialueiden kykyä johtaa, ohjata ja kehittää palvelujärjestelmää.
- Esityksen vaikutusarviointia tulee täydentää osaamis-, koulutus-, harjoittelu-, jatkuvan oppimisen ja TKI-vaikutusten osalta.
- Palvelujen tuotantotavan muutos vaikuttaa myös sote-alan opiskelijoiden harjoitteluihin, opiskelijaohjaukseen ja palveluntuottajien rooliin oppimisympäristöinä. Nämä näkökulmat tulee huomioida hyvinvointialueiden palveluhankinnoissa ja sopimuksissa.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon johtamista koskevissa perusteluissa tulee tunnistaa laaja moniammatillinen osaamis pohja sekä ammattikorkeakoulujen tuottama sosiaali-, terveys- ja kuntoutusalan asiantuntijaosaaminen.
- Hoitotyön ammatillisen johtamisen vastuu tulee määritellä hyvinvointialueilla selkeästi, jotta hoitotyön laatu, asiakas- ja potilasturvallisuus, vaikuttavuus ja osaamisen kehittäminen eivät jää tulkinnanvaraisiksi.

Lausunnon tiivistelmä

Arene pitää perusteltuna, että hyvinvointialueiden mahdollisuuksia järjestää palveluja tarkoituksenmukaisesti arvioidaan palvelujen saatavuuden, vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden näkökulmasta. Joustavampi sääntely ei kuitenkaan saa heikentää hyvinvointialueiden kykyä johtaa palvelujärjestelmää, varmistaa osaavan henkilöstön saatavuutta tai huolehtia palvelujen laadusta ja asiakas- ja potilasturvallisuudesta.

Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta esityksessä tulee arvioida nykyistä laajemmin palvelujärjestelmän osaamisperustaa. Palvelujen saatavuus ei ratkea yksin tuotantotapoja muuttamalla, vaan edellyttää laadukkaita harjoitteluympäristöjä, opiskelijaohjauksen toimivuutta,

moniammatillista johtamista, jatkuvaa oppimista sekä koulutus- ja TKI-yhteistyötä hyvinvointialueiden ja palveluntuottajien kanssa.

Hallituksen esityksen vaikutusarviointia tulee täydentää osaamis-, koulutus-, harjoittelu-, johtamis- ja TKI-vaikutusten osalta ennen esityksen antamista eduskunnalle. Lisäksi johtamista koskevassa sääntelyssä tulee varmistaa, ettei hoitotyön ammatillinen johtaminen jää hyvinvointialueilla tulkinnanvaraiseksi.

Yleiset kommentit

Arene pitää esityksen tavoitteita palvelujen saatavuuden parantamisesta, hyvinvointialueiden liikkumavaran lisäämisestä ja sääntelyn selkeyttämisestä perusteltuina. Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta esitystä tulee kuitenkin tarkastella myös osaamisen näkökulmasta. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen laatu, vaikuttavuus ja saatavuus perustuvat osaavaan henkilöstöön, minkä vuoksi palvelutuotannon muutokset vaikuttavat samalla osaamisen kehittämisen, ylläpitämisen ja uudistamisen edellytyksiin.

Palveluntuottajilla on keskeinen rooli tulevien ammattilaisten oppimisympäristöinä. Jos palveluja tuotetaan nykyistä laajemmin eri toimijoiden yhteistyönä, opiskelijoiden harjoittelun, opiskelijaohjauksen, henkilöstön osaamisen kehittämisen ja TKI-yhteistyön edellytykset on turvattava kaikissa tuotantotavoissa.

Hyvinvointialueiden johtamisrakenteissa tulee turvata myös hoitotyön ammatillinen johtaminen. Hoitotyön laadulla, osaamisen johtamisella ja näyttöön perustuvien toimintatapojen kehittämisellä on suora yhteys palvelujen vaikuttavuuteen, asiakas- ja potilasturvallisuuteen sekä alan veto- ja pitovoimaan. Tämä on keskeistä myös ammattikorkeakoulujen koulutus-, TKI- ja työelämäyhteistyön kannalta.

Kommentit riittävää omaa palvelutuotantoa koskevista muutoksista, sote-järjestämislain 8 §

Arene pitää tärkeänä, että sääntely mahdollistaa hyvinvointialueille alueellisesti tarkoituksenmukaiset ratkaisut. Riittävää omaa palvelutuotantoa koskevassa sääntelyssä on kuitenkin erotettava toisistaan palvelujen tuotantotapa ja hyvinvointialueen oma järjestämis-, johtamis- ja osaamisvastuu.

Sääntelyä voidaan joustavoittaa, mutta hyvinvointialueella tulee kaikissa tuotantotavoissa säilyä riittävä osaaminen palvelujen johtamiseen, hankintaan, laadun arviointiin, asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamiseen sekä henkilöstön osaamisen kehittämiseen. Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta tämä on tärkeää myös harjoitteluyhteistyön ja opiskelijaohjauksen johtamisessa.

Jos palvelutuotanto hajautuu useille tuottajille, hyvinvointialueen on kyettävä varmistamaan opiskelijoiden harjoittelupaikkojen saatavuus, opiskelijaohjauksen laatu sekä palveluntuottajien rooli oppimisympäristöinä. Esityksen perusteluissa tulee tunnistaa nykyistä selvemmin palvelujärjestelmän osaamisperusta ja sen yhteys sote-alan koulutukseen.

Kommentit päivystyksen palvelujen hankintaa koskevista muutoksista, sote-järjestämislain 12 §

Arene ei ota kantaa päivystyspalvelujen hankinnan laajuuteen tai tuotantotapaan sinänsä. Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta olennaista on, että päivystyksen kaltaisissa vaativissa toimintaympäristöissä turvataan riittävä moniammatillinen osaaminen, potilasturvallisuus, henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä opiskelijoiden harjoittelu- ja oppimisympäristöjen laatu.

Päivystys on monille sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille keskeinen oppimisympäristö, jossa korostuvat nopea tilannearvio, moniammatillinen yhteistyö, kliininen päätöksenteko ja palveluketjujen hallinta. Jos päivystyspalveluja hankitaan muilta palveluntuottajilta, hyvinvointialueella tulee säilyä kyky johtaa, ohjata ja valvoa toimintaa sekä määrittellä opiskelijaohjauksen ja osaamisen kehittämisen vastuut.

Kommentit hoidon tarpeen arviointia koskevista muutoksista, sote-järjestämislain 12 b ja 15 §

Hoidon tarpeen arviointi on osaamisintensiivinen tehtävä. Se edellyttää kliinistä osaamista, palvelujärjestelmän tuntemusta, asiakas- ja potilasturvallisuuden arviointia, moniammatillista yhteistyötä sekä kykyä ohjata asiakas oikea-aikaisesti oikeaan palveluun.

Arene ei vastusta hoidon tarpeen arvioinnin tarkoituksenmukaista kehittämistä. Sääntelyn joustavoittaminen ei kuitenkaan saa merkitä osaamisvaatimusten heikentymistä tai vastuun hämärtymistä. Jos hoidon tarpeen arviointia toteutetaan eri palveluntuottajien kautta, hyvinvointialueella tulee säilyä selkeä vastuu arvioinnin laadusta, yhdenmukaisista toimintamalleista, perehdytyksestä, valvonnasta ja jatkuvasta osaamisen kehittämisestä.

Ammattikorkeakoulut voivat tukea hoidon tarpeen arviointiin liittyvää osaamista tutkintokoulutuksen, YAMK-koulutuksen, täydennyskoulutuksen, mikro-opintojen ja TKI-yhteistyön kautta. Muutosten vaikutusarvioinnissa tulee tarkastella erikseen henkilöstön osaamistarpeita, perehdytyksen vaatimuksia ja jatkuvan oppimisen tarpeita.

Kommentit hyvinvointialueen velvollisuutta hankkia palveluja muualta koskevista muutoksista, terveydenhuoltolain 54 §

Arene pitää perusteltuna, että palvelujen saatavuuden turvaamiseksi hyvinvointialueen velvollisuutta hankkia palveluja muualta tarkastellaan tilanteissa, joissa hoidon enimmäisajat ovat vaarassa ylittyä. Potilaan näkökulmasta on olennaista, että palvelu toteutuu oikea-aikaisesti.

Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta palvelujen hankkiminen muualta ei saa jäädä pelkäsi kapasiteettiratkaisuksi. Hyvinvointialueen tulee myös näissä tilanteissa varmistaa palvelun laatu, asiakas- ja potilasturvallisuus, palveluntuottajan henkilöstön osaaminen sekä palveluketjun toimivuus. Jos palveluntuottaja osallistuu pitkäjänteisesti hyvinvointialueen palvelujärjestelmään, sen rooli osaamisen kehittämisessä ja mahdollisena opiskelijoiden oppimisympäristönä tulee tunnistaa.

Kommentit hyvinvointialueen johtamisessa edellytettävää asiantuntemusta koskevista muutoksista, sote-järjestämislain 8 §

Arene pitää oikeasuuntaisena, että hyvinvointialueen johtamisessa sekä toiminnan ohjauksessa ja valvonnassa edellytetään lääketieteen, sosiaalitieteiden ja hoitotieteen asiantuntemusta. Ehdotettu sääntely ei kuitenkaan vielä riittävästi varmista, että hoitotyön ammatillinen johtaminen toteutuu hyvinvointialueiden rakenteissa tosiasiallisesti ja yhdenvertaisesti.

Pelkkä moniammatillisen asiantuntemuksen yleinen kirjaus jättää hyvinvointialueille laajan tulkintavaran. Tulkinnanvapaus voi johtaa siihen, että johtaminen rakentuu käytännössä lääketieteellisen kokonaisvastuun ympärille ja hoitotyön johtamisosaaminen jää päätöksenteossa, palvelujen kehittämisessä ja osaamisen johtamisessa liian heikoksi.

Sote-järjestämislain 8 §:ää tai vähintään sen säännöskohtaisia perusteluja tulee täsmentää siten, että hyvinvointialueella on selkeästi osoitettu vastuu hoitotyön ammatillisesta johtamisesta, hoitotyön laadun ja vaikuttavuuden kehittämisestä, asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamisesta sekä hoitotyön osaamisen johtamisesta. Selkeä vastuutus vahvistaisi myös näyttöön perustuvien

toimintatapojen, hoitotyön tutkimus- ja kehittämistoiminnan sekä integroitujen sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämistä.

Kommentit vastaavaa lääkäriä koskevista ehdotuksista, terveydenhuoltolain 57 §

Arene pitää perusteltuna, että vastaavan lääkärin tehtävää täsmennetään. Samalla on varmistettava, ettei terveydenhuollon sisällöllinen johtaminen rakennu tavalla, jossa hoitotyön ammatillinen johtaminen jää vastaavan lääkärin kokonaisvastuun alle ilman selkeää omaa vastuuta ja toimivaltaa.

Arene esittää, että terveydenhuoltolain 57 §:ään lisätään säännös hoitotyöstä vastaavasta viranhaltijasta tai vähintään velvollisuus osoittaa hoitotyön ammatillisen johtamisen vastuu hyvinvointialueella. Vastuun tulee kattaa hoitotyön ammatillinen laatu, asiakas- ja potilasturvallisuus, vaikuttavuus sekä hoitotyön osaamisen kehittäminen.

Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta hoitotyön johtamisen asema ei ole vain hyvinvointialueiden sisäinen organisaatiokysymys. Se vaikuttaa terveysalan ammattilaisten urapolkuihin, YAMK-koulutuksen työelämärelevanssiin, hoitotyön tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä alan veto- ja pitovoimaan. Selkeä vastuutus vahvistaisi myös hyvinvointialueiden ja ammattikorkeakoulujen pitkäjänteistä koulutus-, harjoittelu- ja TKI-yhteistyötä sekä tukisi harjoittelupaikkojen riittävyyden, opiskelijaohjauksen laadun, ohjaajien osaamisen ja kieli- ja kulttuuritietoisuuden osaamisen kehittämistä.

Muut huomiot esityksestä

Hallituksen esityksen vaikutusarviointiin tulee lisätä oma tarkastelu osaamis- ja koulutusvaikutuksista. Arvioinnissa tulee käsitellä ainakin vaikutuksia eri sote-ammattiryhmien määrälliseen ja laadulliseen tarpeeseen, opiskelijoiden harjoittelupaikkojen saatavuuteen ja opiskelijaohjauksen laatuun, hoitotyön johtamisen rakenteisiin, henkilöstön jatkuvaan oppimiseen sekä ammattikorkeakoulujen, hyvinvointialueiden ja palveluntuottajien koulutus- ja TKI-yhteistyöhön.

Toimeenpanossa tulee rakentaa selkeä yhteys hyvinvointialueiden osaamisen ennakkoinnin, palveluntuottajien osaamistarpeiden ja ammattikorkeakoulujen koulutus- ja TKI-tarjonnan välille. Vastuu tästä ei voi jäädä yksittäisten hankkeiden varaan, vaan sen tulee olla osa hyvinvointialueiden strategista henkilöstö- ja osaamissuunnittelua.

Toimeenpanon seurantaan tulee lisätä osaamismittareita. Seurannassa tulee tarkastella harjoittelupaikkojen määrää ja laatua, opiskelijaohjauksen palautetta, jatkuvan oppimisen toteutumista, TKI-yhteistyötä, hoitotyön johtamisen rakenteita ja alueellisia eroja sote-osaajien saatavuudessa.

Arene korostaa, että palvelutuotannon joustavoittaminen voi tukea palvelujen saatavuutta vain, jos samalla turvataan sote-alan osaajapohja, laadukkaat harjoittelupolut, hoitotyön johtamisen selkeä vastuu, jatkuva oppiminen ja ammattikorkeakoulujen kanssa tehtävä TKI-yhteistyö.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta

Anna Välimaa

puheenjohtaja

va. toiminnanjohtaja